

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallennettu versio.
Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat
saattavat poiketa alkuperäisestä julkaisusta.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Melamies, I. 2019. Poronhoitajan työturvallisuus : turvallisuus on tunne, joka sinulla oli ennen kuin tajusit tilanteen. Poromies. 86 (5), 12-15.

Poronhoitotyössä on monenlaisia riskejä.

PORONHOITAJAN TYÖTURVALLISUUS

TURVALLISUUS ON TUNNE, JOKA SINULLA OLI ENNEN KUIN TAJUSIT TILANTEEN

Teksti ja kuvat Iida Melamies

Elokuun lopussa Lasse Kammonen Työturvallisuuskeskuksesta kävi kouluttamassa poronhoitajia työturvallisuusasioista Rovaniemellä. Kammonen toimii työturvallisuuden, vaarojen arvioinnin ja riskienhallinnan asiantuntijana.

Päivän aikana pureuduttiin työturvallisuuden perusteisiin, haastavaan työkäyttäytymiseen sekä riskien arviointiin poronhoitotyön näkökulmasta.

Turvallisuuskulttuuria

Toimintatavat muodostavat organisaation kuten paliskunnan turvallisuuskulttuurin. Se näkyy vaikkapa siinä, käytetäänkö töissä suojavälineitä tai onko töissä kaveri mukana. Työnjohdon tasolla turvalli-

suuskulttuuri näkyy siinä, puututaanko töissä riskitekijöihin.

- Työnjohtajalla on vastuu työturvallisuudesta: jos et puutu epäkohtaan, annat siihen luvan, Kammonen ilmaisee.

Porotöissä osakkaat tulisi vastuuttaa vahinkojen torjuntaan. Kun jossain huomataan turvallisuuteen vaikuttava epäkohta, on siihen puututtava. Valitetavan usein koetaan, että 'tämä ei kuulu minulle, se on jonkun muun homma'. Välinpitämättömyydestä on tullut laaja ilmiö nykyaikana kaikkialla. Koulutuksessa yleisöstä komentoitiinkin, että monet unohtavat esimerkiksi erotusaitojen olevan yhteistä omaisuutta, josta kaikki ovat yhtä lailla vastuussa. Perinteisesti työturvallisuusasiat on liitetty työn fyy-

Poronhoitajien työturvallisuuskoulutuksen vetäjä Lasse Kammonen

siseen puoleen. Kuitenkin myös henkisestä ja sosiaalisesta työhyvinvoinnista huolehtiminen kuuluu kiinteänä osana siihen. Turvallisuus parantaa työhyvinvointia ja hyvinvoiva työntekijä panostaa työpaikkansa turvallisuuteen.

Perehdytystä porotöihin

Perehdyttäminen työtehtäviin on joka työssä keskeisessä asemassa ja silti Kammonen kertoo, ettei siitä ole monessakaan paikassa huolehdittu riittävästi. Porotöissä lasten perehdytys alkaa jo ihan pienenä, mutta tapahtuuko varsinaista perehdytystä oikeasti vai ajatellaanko vain, että asiat pitää osata?

On tärkeää miettiä, mitä kaikkea tulee perehdyttää ja miten.

- Ei voida kiukutella ihmisille, että he eivät osaa jotain, jos ei ole edes kerrottu, mitä pitää tehdä, Kammonen toteaa.

Etenkin tilanteissa, joissa joudutaan käyttämään tilapäistä työvoimaa kuten sijaisapua, on hyvä käydä työntekotapoja yhdessä läpi. Perehdyttämisessä opetetaan työn perusasioita: esimerkiksi käydään läpi työtehtävät tai opetetaan käyttämään laitteita.

Myös työyhteisön, kuten paliskunnan pelisäännöt pitää käydä läpi. Ei kuitenkaan riitä, että kerrotaan mitä pitää tehdä. Pitää kertoa myös, miksi niin tehdään. Tämä auttaa näkemään työn kokonais kuvan ja sitouttaa työntekijät omaan rooliinsa. Perehdyttäminen sujuvoittaa asioita: päivän perehdytys maksaa itsensä moninkertaisena takaisin.

Yhteiset pelisäännöt

Paliskunnan yhteisiä pelisääntöjä voi verrata liikennesääntöihin. Ne ovat normi, jonka mukaan toimitaan ja joihin jokaisen tulisi sitoutua. Valitettavasti vain harvoin paliskunnissa on todella keskusteltu ja sovittu säännöistä. Niiden oletetaan olevan puhumattakin kaikille selviä, kunnes tulee tilanne, jossa joku ei toimikaan normien mukaan.

Liikennesäännöissä usein sakon uhka motivoi noudattamaan niitä. Työturvallisuuden pelisääntöjen noudattamiseen kannustaa monesti vakuutusyhtiöiden korvauskäytäntö. Vakuutusyhtiöiden suoje luohjeiden mukaan nimittäin vahingon sattuessa korvauksen voi evätä, jos työturvallisuudesta ei ole huolehdittu riittävästi.

- Tämä koskee etenkin vakavampia työtaturmia, joiden korvaussummat ovat korkeita, Kammonen tarkentaa.

Vakavan tapaturman sattuessa onkin todennäköistä, että työnjohtajat ja poroisäntä joutuvat todistamaan, että turvallisuusasioista yhteisissä porotöissä on huolehdittu. Tietyissä asioissa poronhoitajat ovat panostaneet turvallisuuteen erityisesti. Esimerkiksi kolariarvioijat ovat käyneet tieturvakurssin ja käyttävät kolariporoja tieltä hakiessaan erilaisia turvavarusteita kuten heijastinliivejä ja auton päälle laitettavia vilkkuvaloja varoittamaan muita tien käyttäjiä.

Riskien hallintaa

- Riski on vahinkotapahtuman mahdollisuus, jonka todennäköisyys on suurempi kuin nolla, opettaa Kammonen.

Riskeiltä ei siis voi välttyä eikä kaikkia vahinkoja voi välttää. Niitä voidaan kuitenkin hallita ja vähentää. Riskienarvioinnilla pyritään ennakoimalla välttämään vahinkojen tapahtuminen.

Poronhoitotöissäkin pitäisi kartoittaa mahdollisia riskejä, niiden todennäköisyyksiä ja pohtia keinoja niiden hallitsemiseksi. Yhden ihmisen tai pienen porukan arviointi ei riitä, vaan se vaatii laajemmin koko paliskunnan panostuksen. Toiselle ihmiselle riskialttiilta vaikuttava tilanne voi toiselle olla jotain ihan muuta. Työkokemus tuo varmuutta ja osaamista, mutta toisaalta nuorella voi olla parempi suoriutuskyky, joka korvaa kokemuksen puutteen.

- Joissakin tapauksissa vauhti korjaa virheet, Kammonen naurahtaa.

Kammonen kuitenkin myös painottaa, että monissa tapaturmissa kiire on yksi osasyllinen. Hän kehoittaa kiireessä laskemaan työtahdin puoleen. Näin vältetään pahimmilta virheiltiltä.

- Silloin, kun joku menee hätiköinnin takia pieleen, niin homma ei varmasti nopeutunut eikä muuttunut halvemmaksi, Kammonen tiivistää.

Tänä päivänä imagoriski on yksi riskeistä, jota ei voi jättää huomioimatta. Negatiivisen tapahtuman kuten isomman tapaturman vaikutukset voivat yltää koko toimialaan sekä viranomaisvalvonnan ja lupa- ja järjestelyiden lisääntymiseen.

Käytännön vinkkejä

Suurimpia tapaturmien aiheuttajia ovat liukastumiset. Porotöissä tätä voidaan ennakoida esimerkiksi huolehtimalla erotusaitojen pohjien kunnosta ja tarvittaessa hiekoittamalla. Onpa eräässä paliskunnassa erotusviestissä ohjeistettu osakkaita käyttämään nastapohjaisia kenkiä erityisen liukkaalla kelillä. Erinomaista ennakkointia ja työturvallisuudesta huolehtimista.

Koulutuksessa yleisö pohti, miten vahinkotapahtumista ja läheltä piti -tilanteista voitaisiin paremmin ottaa opiksi. Läheltä piti -tilanteet mielletään monesti omaksi huolimattomuudeksi eikä muisteta, että vastaavaa voi sattua kenelle vain. Ne olisivat tulevaisuudessa hyvä kirjata esimerkiksi paliskunnan porotaloussuunnitelmaan. Tapauksia läpikäymällä voitaisiin yhdessä ratkaista, miten asiat jatkossa kannattaa tehdä.

- Toimiessaan läheltä piti -järjestelmä voittaa jopa riskienhallinnan turvallisuuden kehittämisessä,

Poronhoitotöissä on paljon erilaisia riskejä: esimerkiksi teuras- tustyön kiire ja väsyminen, mönkijällä ajo huonoissa paikoissa tai hirvaiden käsittely erotuksissa' pohtivat Syväjärven poroisäntä Jari Hannula ja projektipäällikkö Karoliina Majuri Yhdessä eloa -hankkeen järjestämässä poronhoitajien työturvallisuuskoulutuksessa.

Kammonen toteaa ja jatkaa, - Ilmoittamatta jättäminen on aktiivista turvattomuuden edistämistä.

Henkistä hyvinvointia

Tällä hetkellä vajaa puolet sairauslomista ja suuri osa työkyvyttömyyseläkkeistä johtuu psyykkisistä diagnooseista. Yhteiskunnallisesti tämä on iso kysymys: väsyminen ja henkinen kuormittuminen töissä on ongelma kaikkialla.

Työn henkistä kuormittavuutta paliskuntatasolla voidaan vähentää edistämällä avointa ja tasavertaista toimintakulttuuria. Kaikille on oltava samat säännöt ja töitä tulee pyrkiä jakamaan tasaisesti. Vahvuuksia käytetään joskus liikaa hyväksi. Ei ole kenenkään etu, että yksi ja sama poronhoitaja tekee kaikki työt, vaikka hän olisi kuinka taitava työssään.

Paliskunnassa on puututtava epäasialliseen käytökseen, jos sellaista ilmenee.

- Pitää reagoida heikkoihinkin signaaleihin henkisen väkivallan suhteen. Yhtä todettua tapausta kohti on parikymmentä piilossa, kertoo Kammonen.

Hän kuitenkin myös tarkentaa, ettei esimerkiksi työnjohto-oikeuden käyttäminen ole epäasiallista kohtelua.

Vakuutukset kuntoon

Jos porotöissä sattuu vahinko, kannattaa siitä aina sanoa ainakin työkaverille ja mielellään ilmoittaa myös vakuutusyhtiöön. Jälkeenpäin voi olla vaikea muutoin osoittaa, että kyseessä oli työtapaturma. Vammoja on syytä käydä näyttämässä lääkärissä. Jos vammasta aiheutuu pysyvämpää haittaa, on syy-seuraus -suhdetta vaikea todentaa, jos sitä ei ole vahingon sattuessa kirjattu mihinkään.

Päätoimiset poronhoitajat ovat MYEL-vakuutuksen kautta tapaturmavakuutettuja, mutta myös muilla porotöihin osallistuvilla on tietyin kriteerein mahdollisuus hankkia vapaaehtoinen työajan MATA- eli maatalouden tapaturma -vakuutus.

Kohti turvallisempaa porotyötä

Paliskunnissa turvallisuuden edistäminen lähtee työyhteisöstä. Mitä yhtenäisempi porukka on ja mitä paremmin jokainen tietää tehtävänsä, sitä paremmin hommat toimivat. Poronhoitajien työ on monesti yksinäistä tekemistä vaihtuvissa luonnonolosuhteissa kaukana avusta. Koulutuksessa yleisöstä komentoitiinkin poromiehiltä menevän vapaus, jos täytyy alkaa ilmoitella missä ja milloin liikkuu. Kammonen kehotti pohtimaan, kauanko menee ennen kuin sinua kaivataan ja kauanko menee ennen kuin sinua päästään auttamaan, jos vahinko tapahtuu.

Normaali arjessa turvallisuudesta on totuttu huolehtimaan, mutta työyhteisössä tilanne voi olla toinen. Työturvallisuudesta huolehtiminen tulee lähteä liikkeelle esimiestasolta eli poroisäntien ja työnjohtajien tulisi näyttää mallia.

- Työturvallisuuden puheeksi ottamisen on tutkimuksissa todettu jo itsessään parantavan työpaikan turvallisuutta, Kammonen vinkkaa.

Askel kohti turvallisempaa porotyötä otetaan siis ottamalla työturvallisuus paliskunnassa puheeksi.

Projektisuunnittelija Iida Melamies työskentelee Lapin ammattikorkeakoulussa Yhdessä eloa - paliskunnan kehittäminen verkosto-organisaationa -hankkeessa.

LAPIN AMK
Lapland University of Applied Sciences

 Etelä-Suomen
yliopisto
Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

 Euroopan unionin
tukea
Lapin alueella

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Palojärven paliskunta, Susirova 9.10. Kuvat Matti Särkelä.

